

It is established that the introduction of linguistic expertise of bills is an effective method of ensuring the quality of legislation. At the same time, it is emphasized that it is inappropriate to prepare draft laws on contractual, including paid basis by appropriate scientific and research institutions at the expense of penalties from those MPs who do not attend meetings of the Verkhovna Rada of Ukraine.

In view of this, it is proposed to create a structural unit (committee) in the Verkhovna Rada of Ukraine, which would professionally carry out linguistic examination of bills. This structural unit should be formed in the light of positive foreign experience. In particular, it is proposed to include philologists and jurists in its composition. After all, as the foreign experience has shown, the cooperation of linguists and jurists will give an opportunity to comprehensively approach the improvement of legal language.

In addition, it was stressed the need to consolidate the requirement of linguistic expertise in the content of the draft Law of Ukraine «On Laws and Legislative Activity».

Keywords: linguistic expertise of normative legal acts, linguistic expertise of the draft law, legislative process, Verkhovna Rada of Ukraine, quality assurance of legal regulations.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-47

УДК 343.33

*Алла Юрїєвна Бабій,
здобувач відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України*

СИСТЕМА ЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Екстремізм виступає самостійним різновидом злочинної діяльності. Відбувається постійний розвиток і ускладнення феномену екстремізму. З часом може змінюватися коло екстремістських злочинів. Як констатує С. Я. Лихова, ознаки екстремізму притаманні багатьом суспільно небезпечним діянням, які вчиняються в Україні [1, с. 232].

Наразі в Україні законодавець обходить увагою питання, що таке екстремізм та які його злочинні прояви. Характеризуючи ситуацію у Великобританії, Н. О. Голованова відзначає, що законодавець не використовує термін «екстремізм», хоча, безумовно, різні типи поведінки і правопорушення, які прийнято називати діями екстремістського характеру, в кримінальному порядку переслідуються [2, с. 102]. Вважаємо, що дану характеристику можна застосувати також для оцінки ситуації в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні вчені недостатню увагу приділяють розробці системи екстремістських злочинів. Проблеми визначення сутності та системи екстремістських діянь присвятили свої праці Ю. М. Антонян, С. В. Борисов, В. І. Бояров, В. Н. Кубальський, С. Я. Лихова, О. В. Петрянін, Є. П. Сергун, Р. М. Уздьонов, С. М. Фридинський та О. А. Чуваков.

Метою статті є аналіз концептуальних підходів до визначення сутності екстремістських злочинів, розробка системи таких посягань за законодавством України.

Основні результати дослідження. З кримінологічної точки зору, з метою вирішення завдань запобігання та протидії видається обґрунтованим та доцільним об'єднання різноманітних екстремістських посягань в одну кримінологічну групу під загальною назвою «екстремістські злочини». Як зазначав О. В. Петрянін, якість і ефективність кримінально-правової протидії екстремізму передусім залежать від можливості визначення вичерпного кола злочинів екстремістської спрямованості (за нашою термінологією – екстремістських злочинів). В основу їх визначення, на його думку, повинен бути покладений об'єкт і мотив посягання [3, с. 218]. На думку С. В. Борисова, правильне віднесення діяння до злочинів екстремістської спрямованості неможливе або принаймні ускладнене без використання системи науково обґрунтованих критеріїв такого віднесення [4, с. 31]. В процесі розробки таких критеріїв слід керуватися визначенням цього явища. Але до теперішнього часу в науці кримінального

права відсутня однаковість у розумінні екстремізму та його злочинних проявів.

Визначення узагальнюючого поняття – екстремістського акту, на жаль, не містить жодна міжнародно-правова угода універсального характеру. Міжнародна угода регіонального характеру – Конвенція Шанхайської організації співпраці з протидії екстремізму 2017 року (Україна не є учасником) містить поняття «екстремістський акт»: «будь-яке діяння, спрямоване на насильницьке захоплення влади або насильницьке утримання влади, а також на насильницьку зміну конституційного ладу держави, а так само насильницьке посягання на громадську безпеку, в тому числі організація у вищевказаних цілях незаконних збройних формувань або участь в них; організація збройного заворушення і участь у ньому в екстремістських цілях; створення, керівництво та участь в екстремістській організації; розпалювання політичної, соціальної, расової, національної та релігійної ворожнечі чи розбрату; пропаганда винятковості, переваги або неповноцінності людини за ознакою її політичної, соціальної, расової, національної та релігійної приналежності; публічні заклики до вчинення зазначених діянь; масове виготовлення, зберігання та розповсюдження екстремістських матеріалів в цілях пропаганди екстремізму» [5].

В одній з монографій, присвячених питанням екстремізму, відомий кримінолог Ю. М. Антонян вказав, що до екстремістських належать усі злочини, які вчиняються з екстремістських мотивів [6, с. 224]. На наш погляд, такий підхід необґрунтовано звужує розуміння цього явища. В юридичній літературі висловлена думка, що критерій екстремістського мотиву (мотив расової, національної, релігійної або ідеологічної ненависті або ворожнечі чи ненависті або ворожнечі щодо будь-якої соціальної групи) не є тим критерієм, який буде характеризувати будь-яке діяння, що належить до кримінально караного екстремістської діяльності [7, с. 32].

Р. М. Уздьонов вважає, що до екстремістських (злочинів екстремістської спрямованості – за його термінологією) належать злочини, вчинені з екстремістських мотивів та (чи) в екстремістських цілях. На його думку, екстремістські мотиви та цілі пов'язані з: незаконним присвоєнням, захопленням, утриманням чи зміною влади, а також впливом на прийняття рішень органами влади в інтересах екстремістів; ненавистю чи ворожнечею до громадян залежно від приналежності їх до певної статі, раси, національності, мови, релігії, політичних переконань, походження, посадового чи соціального становища, приналежності до будь-якої іншої соціальної групи [8, с. 11]. Отже, на думку вченого, екстремістські цілі охоплюють також суто терористичні цілі (вплив на прийняття рішень органами влади в інтересах екстремістів), як вони визначені у загальновизнаних антитерористичних конвенціях. Такий підхід охоплює сучасні прояви екстремізму та відповідає основним тенденціям розвитку цього явища.

Доречно навести думку Є. П. Сергуна, який взагалі виключає необхідність закріплення у кримінальному законі поняття «злочин екстремістської спрямованості». Але така дефініція, на його думку, обов'язково повинна використовуватися в науці кримінального права [9, с. 129]. Надто абстрактне визначення злочинів екстремістської спрямованості запропонував зазначений вчений: вчинене на ґрунті нетерпимості до основоположних принципів демократії кримінально каране діяння, спрямоване проти політичного режиму та основ конституційного ладу демократичної держави або ставить за мету демонстрацію своєї ворожості до охоронюваних державою демократичних цінностей, додатковим безпосереднім об'єктом посягання якого можуть виступати життя та здоров'я людей за дискримінаційними ознаками, громадська безпека, а також мир і безпека людства [10, с. 9].

Не можна погодитися з О. В. Петряніним у тому, що ознаки екстремізму містять лише три склади злочинів, передбачених ст. ст. 109, 110 та 258 КК України [11, с. 91]. Такий підхід значно звужує розуміння екстремізму, не охоплює усі сучасні форми прояву цього явища, а тому не сприяє побудові ефективної системи протидії цьому негативному явищу.

На думку С. Я. Лихової та Т. І. Нагаєвої, цілу низку злочинів можна та слід вважати злочинами з ознаками екстремізму, хоча в КК України сам термін «екстремізм» не вживається: ст. 109 КК України «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади», ст. 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», злочини проти виборчих прав громадян України (ст. ст. 157 – 159), ст. 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії», злочини проти свободи віросповідання (ст. ст. 179-181), якщо вони вчиняються на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату (п. 3 ч. 1 ст. 67 КК України) тощо [12, с. 90].

В іншій своїй праці, яка була опублікована пізніше – у 2013 році, С. Я. Лихова та О. С. Островський вказують на те, що хоча в Україні сьогодні не передбачено окремих складів злочину «екстремізм», все ж цілу низку складів злочинів можна і слід вважати злочинами з ознаками екстремізму – це злочини, відповідальність за які передбачена ст. ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади», 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України», 115 «Умисне вбивство», 121 «Умисне тяжке тілесне ушкодження», 122 «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження», 126 «Побої і мордування», 127 «Катування», 128 «Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження», 157 «Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача, 158 «Надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або фальсифікація виборчих документів, документів референдуму, підсумків голосування або відомостей Державного реєстру виборців», 158¹ «Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше ніж один раз», 158² «Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму», 159 «Порушення таємниці голосування», 360 «Умисне пошкодження ліній зв'язку» КК України та низка інших злочинів, якщо вони вчиняються на ґрунті расової, релігійної чи національної ворожнечі [13, с. 145]. Спірність останнього підходу полягає у тому, що він не охопив типово екстремістські посягання, передбачені, зокрема, ст. ст. 258 «Терористичний акт», ст. 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» КК України. Потребує додаткового обґрунтування висновок зазначених вчених про належність злочинів проти виборчих прав до злочинів з ознаками екстремізму.

С. М. Фридинський пропонує систематизувати злочини екстремістської спрямованості у такий спосіб: 1) «чисті» екстремістські злочини, тобто діяння, вчиняючи які, винні, керуючись екстремістськими мотивами, здійснюють дії, спрямовані на насильницьке поширення таких поглядів і викорінення поглядів, відмінних від тих, що відстоюються ними, або організацію таких дій в майбутньому; 2) будь-які інші злочини з передбачених КК за умови, що вони вчиняються з екстремістських мотивів; 3) терористична діяльність як крайня форма прояву екстремізму» [14, с. 23-24]. Перевагою наведеної класифікації варто визнати те, що в ній враховано належність терористичної діяльності до однієї з форм екстремізму.

Досліджуючи питання обґрунтованості належності окремих злочинів, зокрема, масових заворушень, до екстремістських, варто погодитися, зокрема, з А. З. Ільясовим, який стверджував, що характерна особливість масових заворушень полягає у їхній політизації і у тому, що вони можуть бути спровоковані екстремістськи налаштованими елементами та використані ними у боротьбі за владу [15, с. 207]. О. А. Чуваков зазначав, що до системи злочинів проти основ національної безпеки України варто було б віднести масові заворушення (ст. 294) [16, с. 141], незважаючи на те, що основним безпосереднім об'єктом вказаного діяння є громадський порядок.

В юридичній доктрині переважна більшість дослідників вважає, що тероризм належить до однієї з найбільш небезпечних форм екстремізму. Тому у правозастосовній практиці деякі екстремістські діяння за наявності до того підстав кваліфікують як «терористичний акт» (ст. 258 КК України). До екстремістських є певні підстави віднести і цілий ряд інших злочинів. Варто враховувати, що, як зазначав В. Н. Кубальський, наведення виключного переліку терористичних злочинів в законі видається недоцільним з огляду на вірогідність упустити якийсь різновид тероризму [17, с. 90]. Наведене твердження доцільно умовно застосувати щодо екстремістських злочинів, оскільки розробити вичерпний перелік таких посягань теж навряд чи можливо.

В контексті нашого дослідження доречно навести розроблену В. Н. Кубальським систему злочинів антидержавного екстремізму: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України), посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110), фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (110²), державна зрада (ст. 111), посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112), диверсія (ст. 113), шпигунство (ст. 114), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114¹), терористичний акт (ст. 258), втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹), публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258²), створення терористичної групи чи терористичної організації

(ст. 258³), сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258⁴), фінансування тероризму (258⁵), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260), масові заворушення (ст. 294), заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295), пропаганда війни (ст. 436), планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443), застосування зброї масового знищення (ст. 439), геноцид (ст. 442), найманство (ст. 447) [18]. Погоджуючись із загальною концепцією запропонованого підходу, необхідно врахувати, що наведена система злочинів «антидержавного екстремізму» не охоплює проявів «антилюдського екстремізму» відповідно до прийнятого в юридичній літературі поділу екстремізму на підставі такого критерію, як об'єкт впливу [19, с. 12].

Висновки. Проведений аналіз спеціальної наукової літератури засвідчив використання різноманітних підходів до визначення системи екстремістських злочинів, що обумовлено передусім складністю та багатоаспектністю самого феномену екстремізму, а також відсутністю у законодавстві України спеціальних норм, присвячених протидії екстремізму. Кримінально-правові норми про відповідальність за екстремістські злочини не систематизовані та розподілені по різних розділах КК України (це розділи I, V, IX, XII, XX Особливої частини КК), що свідчить про загрозу екстремізму не тільки для основ національної безпеки держави. У контексті нашого дослідження та, враховуючи підходи вчених, є достатні та обґрунтовані підстави вважати, що до екстремістських згідно з КК України можуть належати у певних випадках наступні злочини: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109 КК України), посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110), фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (110²), державна зрада (ст. 111), посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112), диверсія (ст. 113), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114¹), порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками (ст. 161), терористичний акт (ст. 258), втягнення у вчинення терористичного акту (ст. 258¹), публічні заклики до вчинення терористичного акту (ст. 258²), створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258³), сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258⁴), фінансування тероризму (258⁵), створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260), масові заворушення (ст. 294), заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку (ст. 295), пропаганда війни (ст. 436), планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437), застосування зброї масового знищення (ст. 439), геноцид (ст. 442), посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443), злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист (ст. 444), найманство (ст. 447), а також інші злочини, вчинені з екстремістських мотивів та (чи) цілей.

Список використаних джерел

1. Лихова С. Я. До проблеми криміналізації екстремістської діяльності в Україні. Аеро-2011. Повітряне і космічне право: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. «Становлення держави та права в умовах глобалізації: теоретичний та практичний аспект», м. Київ, 24 лютого 2012 р., Ніжин, 2012. С. 232-233.
2. Голованова Н. А. Экстремизм в Великобритании: способы противодействия. Журнал российского права. 2014. № 4. С. 102-111.
3. Петрянин А. В. Противодействие преступлениям экстремистской направленности: уголовно-правовой и криминологический аспекты: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва. 2014. 501 с.
4. Борисов С. В. Преступления экстремистской направленности: проблемы законодательства и правоприменения: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2012. 484 с.
5. Конвенция Шанхайской организации сотрудничества по противодействию экстремизму 2017 г. URL: [http://escrta.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20\(русский\).pdf](http://escrta.org/upload/iblock/349/Конвенция%20по%20экстремизму%20(русский).pdf) (дата звернення: 12.05.2020).
6. Антонян Ю. М. Экстремизм и его причины. Учебное пособие. М.: Логос, 2010. 288 с.
7. Можжегова А. А. Экстремистские преступления и преступления экстремистской направленности по уголовному праву Российской Федерации: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2015. 169 с.
8. Узденов Р. М. Экстремизм: криминологические и уголовно-правовые проблемы противодействия: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2008. 220 с.
9. Сергун Е. П. Экстремизм в российском уголовном праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Тамбов, 2009. 235 с.

10. Сергун Е. П. Экстремизм в российском уголовном праве: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Тамбов, 2009. 24 с.
11. Петрянин А. В. Противодействие преступлениям экстремистской направленности: уголовно-правовой и криминологический аспекты: дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва. 2014. 501 с.
12. Лихова С. Я., Нагаєва Т. І. Кримінальна відповідальність за злочини з ознаками екстремізму (проблеми кваліфікації за законодавством України та Російської Федерації). Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юрид. вісник «Повітряне і космічне право». 2011. № 4. С. 89-94.
13. Лихова С. Я., Островський С. Я. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або ставлення до релігії (проблеми відмежування від хуліганства та інших злочинів). Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юрид. вісник «Повітряне і космічне право». 2013. № 2. С. 145-149.
14. Фридинский С. Н. Противодействие экстремистской деятельности (экстремизму) в России (социально-правовое и криминологическое исследование): автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Москва, 2011. 43 с.
15. Ильясов А. З. Уголовно-правовые и криминологические проблемы массовых беспорядков: дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Махачкала, 1999. 222 с.
16. Чуваков О. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики : монографія / О. А. Чуваков; відп. ред. О. М. Костенко. Одеса : Фенікс, 2017. 362 с.
17. Кубальський В. Н. Кримінально-правові проблеми протидії тероризму в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2007. 199 с.
18. Кубальський В. Н. Система злочинів антидержавного екстремізму за законодавством України. Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новачі : матеріали міжнар. наук. практ. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін.]. Харків : Право, 2020. С. 201-207.
19. Павлинов А. В. Стратегия борьбы с насильственным антигосударственным экстремизмом и преступностью в условиях современной России. М. : Юрлитинформ, 2010. 256 с.

References

1. Lykhova S. Ia. Do problemy kryminalizatsii ekstremistskoi diialnosti v Ukraini. Aero-2011. Povitriane i kosmichne pravo: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Stanovlennia derzhavy ta prava v umovakh hlobalizatsii: teoretychnyi ta praktychnyi aspekt», m. Kyiv, 24 liutoho 2012 r., Nizhyn, 2012. S. 232-233.
2. Golovanova N. A. Ekstremizm v Velikobritanii: sposoby protivodejstviya. Zhurnal rossijskogo prava. 2014. № 4. S. 102-111.
3. Petryanin A. V. Protivodejstvie prestupleniyam ekstremistskoy napravlenosti: ugovolno-pravovoj i kriminologicheskij aspektu: diss. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.08. Moskva. 2014. 501 s.
4. Borisov S. V. Prestupleniya ekstremistskoy napravlenosti: problemy zakonodatel'stva i pravoprimereniya: diss. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.08. Moskva, 2012. 484 s.
5. Konvenciya Shanhajskoj organizacii sotrudnichestva po protivodejstviyu ekstremizmu 2017 g. URL: [http://ecrats.org/upload/iblock/349/Konvenciya%20po%20ekstremizmu%20\(russkij\).pdf](http://ecrats.org/upload/iblock/349/Konvenciya%20po%20ekstremizmu%20(russkij).pdf) (data zvernennya: (12.05.2020).
6. Antonyan Yu. M. Ekstremizm i ego prichiny. Uchebnoe posobie. M.: Logos, 2010. 288 s.
7. Mozhhegova A. A. Ekstremistskie prestupleniya i prestupleniya ekstremistskoy napravlenosti po ugovolnomu pravu Rossijskoy Federacii: diss. ... kand. yurid. nauk. M., 2015. 169 s.
8. Uzdinov R. M. Ekstremizm: kriminologicheskie i ugovolno-pravovye problemy protivodejstviya: diss. ... kand. yurid. nauk: 12.00.08. Moskva, 2008. 220 s.
9. Sergun E. P. Ekstremizm v rossijskom ugovolnom prave: avtoref. dis. ... kand. yuridicheskikh nauk: 12.00.08. Tambov, 2009. 235 s.
10. Sergun E. P. Ekstremizm v rossijskom ugovolnom prave: avtoref. diss. ... kand. yurid. nauk: 12.00.08. Tambov, 2009. 24 s.
11. Petryanin A. V. Protivodejstvie prestupleniyam ekstremistskoy napravlenosti: ugovolno-pravovoj i kriminologicheskij aspektu: diss. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.08. Moskva. 2014. 501 s.
12. Lykhova S. Ia., Nahaieva T. I. Kryminalna vidpovidalnist za zlochyny z oznakamy ekstremizmu (problemy kvalifikatsii za zakonodavstvom Ukrainy ta Rosiiskoi Federatsii). Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo». 2011. № 4. S. 89-94.
13. Lykhova S. Ia., Ostrovskiy S. Ia. Porushennia rivnopravnosti hromadian zalezno vid yikh rasovoi, natsionalnoi nalezhnosti abo stavlennia do relihii (problemy vidmezhuвання vid khulihanstva ta inshykh zlochyniv). Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Serii: Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. 2013. № 2. S. 145-149.
14. Fridinskij S. N. Protivodejstvie ekstremistskoy deyatelnosti (ekstremizmu) v Rossii (social'no-pravovoe i kriminologicheskoe issledovanie): avtoref. diss. ... d-ra yurid. nauk: 12.00.08. M., 2011. 43 s.

15. *Il'yasov A. Z.* Ugolovno-pravovye i kriminologicheskie problemy massovyh besporyadkov: diss. ... kand. yurid. nauk: 12.00.08. Mahachkala, 1999. 222 c.
16. *Chuvakov O. A.* Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: problemy kryminalno-pravovoi teorii i praktyky : monohrafiia / O.A. Chuvakov; vidp. red. O. M. Kostenko. Odesa : Feniks, 2017. 362 s.
17. *Kubalskyi V. N.* Kryminalno-pravovi problemy protydii teroryzmu v Ukraini: dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.08. K., 2007. 199 s.
18. *Kubalskyi V. N.* Systema zlochyniv antyderzhavnoho ekstremizmu za zakonodavstvom Ukrainy. Kryminalne pravo v umovakh hlobalizatsii suspilnykh protsesiv: tradytsii ta novatsii: mater. mizhnarod. nauk.-prakt. kruhl. stolu (m. Kharkiv, 15 trav. 2020 r.) / ukladachi: L. M. Demydova, K. A. Novikova, N. V. Shulzhenko. Kharkiv : Konstanta, 2020. S. 148-151.
19. *Pavlinov A. V.* Strategiya bor'by s nasil'stvennym antigosudarstvennym ekstremizmom i prestupnost'yu v usloviyah sovremennoj Rossii. M. : Yurlitinform, 2010. 256 s.

Бабій А. Ю. Система екстремістських злочинів за законодавством України

У статті проаналізовані наукові підходи щодо визначення системи злочинів, які можуть належати до екстремістських. Констатується відсутність одностайності серед вчених у розумінні екстремізму та його злочинних проявів. З кримінологічної точки зору з метою вирішення завдань запобігання та протидії видається обґрунтованим та доцільним об'єднання різноманітних екстремістських посягань в одну кримінологічну групу під загальною назвою «екстремістські злочини». Зроблено висновок про те, що використання різноманітних підходів до визначення системи екстремістських злочинів обумовлено передусім складністю та багатоаспектністю самого феномену екстремізму, а також відсутністю у законодавстві України спеціальних норм, присвячених протидії екстремізму. Кримінальна відповідальність за діяння, які прийнято називати екстремістськими, передбачена нормами різних розділів Особливої частини КК України, що свідчить про загрозу екстремізму не тільки для основ національної безпеки держави. Під екстремістськими пропонуються розуміти злочини, вчинені з екстремістських мотивів та (чи) цілей.

Ключові слова: екстремізм, екстремістські злочини, система, екстремістські мотиви.

Babii A. Y. The system of extremist crimes under the legislation of Ukraine

In the articles analysed scientific approaches are in relation to determination systems of crimes, that can belong to extremist. It is emphasized absence of the special norms on questions counteraction to extremism in Ukraine. In Ukraine scientists spare insufficient attention to extremist crimes. These problems have a significant impact on counteraction to extremism. The main efforts are aimed at combating such extremism form as terrorism in Ukraine.

Absence of unanimity is established among scientists in understanding of extremism and him criminal displays. From the point of criminology of sight with the aim of decision of tasks of prevention and counteraction seems reasonable and expedient association of various extremist encroachments in one group of criminology under the general name «extremist crimes». Drawn conclusion that the use of the various going near determination of the system of extremist crimes conditioned foremost by complication and multidimensionality of the phenomenon of extremism, and also by absence in the legislation of Ukraine of the special norms sanctified to counteraction to extremism. Criminal responsibility for acts that it is accepted to name extremist, envisaged by the norms of different divisions of Special part of Criminal Code of Ukraine that testifies to the threat of extremism not only for bases of national safety of the state. Under extremist it is suggested to understand crimes committed for extremist motives and (whether) aims. There are sufficient and reasonable grounds to consider that to extremist crimes under the Criminal Code of Ukraine may include in certain cases the following encroachments: actions aimed at forcible change or overthrow of the constitutional order or seizure of state power (article 109 of the Criminal Code of Ukraine), encroachment on territorial integrity and inviolability of Ukraine (art. 110), financing of actions committed with the aim of forcible change or overthrow of the constitutional order or seizure of state power, change of borders of the territory or state border of Ukraine (art. 110²), treason (art. 111), encroachment on the life of a statesman or public figure (art. 112), sabotage (art. 113), obstruction of the lawful activities of the Armed Forces of Ukraine and other military formations (art. 114¹), violation of equality of citizens depending on their race, nationality, religious beliefs, disability and other grounds (art. 161), terrorist act (art. 258), involvement in committing a terrorist act (art. 258¹), public appeals to commit a terrorist act (art. 258²), creation of a terrorist group or terrorist organization (art. 258³), assistance in committing a terrorist act (art. 258⁴), financing of terrorism (art. 258⁵), creation of paramilitary or armed groups not provided by law (art. 260), mass riots (art. 294), calls to commit acts threatening public order (art. 295), propaganda of war (art. 436), planning, preparation, resolution and conduct of aggressive war (art. 437), the use of weapons of mass destruction (art. 439), genocide (art. 442), encroachment for the life of a representative of a foreign state (art. 443), crimes against persons and institutions with international protection (art. 444), mercenary (art. 447).

Keywords: extremism, extremist crimes, system, extremist motives.

DOI: 10.33663/2524-017X-2020-11-48